

เทคนิคการใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาล

Questioning Technique in Nursing Teaching and Learning Management

อรัญญา บุญธรรม*
Aranya Boontham*

Received : 30/1/62

Revised : 3/2/63

Accepted : 3/2/63

บทคัดย่อ

การใช้คำถามเป็นเทคนิคสำคัญเทคนิคหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบัน การใช้คำถามสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาล โดยสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกรูปแบบ รวมถึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผู้เรียนและผู้สอนอีกด้วย ผู้สอนควรเห็นคุณค่าของการใช้คำถาม การเตรียมตัวเองให้มีความพร้อม การออกแบบและเลือกใช้คำถามให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยศึกษาหลักสูตร ประมวลรายวิชา และความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคลเพื่อเลือกใช้คำถามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทความนี้เป็นการทบทวนและสะท้อนประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนการพยาบาลเพื่อเป็นแนวทางสำหรับอาจารย์พยาบาลในการนำ เทคนิคการใช้คำถามไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื้อหาประกอบด้วย เทคนิคการใช้คำถามในการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ระดับคำถาม จำแนกตามความสามารถทางพุทธิพิสัย แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้คำถาม เทคนิคการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนตอบคำถาม และประสบการณ์การเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม

คำสำคัญ : เทคนิคการใช้คำถาม การจัดการเรียนการสอนการพยาบาล การศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21

* พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี

Abstract

Questioning technique is an important technique that can improve students' learning. It can be used in teaching nursing by applying into all teaching styles and can be used as a tool to assess students and instructors as well.

Instructors should be aware of the benefits of using questions. They should prepare yourself and use appropriate questions for students by studying the curriculum, course syllabus and the differences of each students to choose effective questions.

This article is a teaching experience of the author to be a guideline for nursing instructors in applying questioning technique to the class.

The content consists of using questioning technique in the 21st century education management, the level of questions classified by the cognitive domains, the teaching guidelines by using questioning, the motivation technique to encourage students to answer the questions, and the teaching experience by asking students to ask questions.

Keywords : Questioning Technique, Nursing Teaching and Learning Management

บทนำ

การใช้คำถามเป็นเทคนิคสำคัญในการเสาะแสวงหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นกลวิธีการสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความคิด สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี¹ การใช้คำถามของผู้สอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบที่มีได้หลายคำตอบ และการกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะการสื่อสาร ซึ่งเทคนิคการใช้คำถามสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ได้หลากหลาย² โดยจากงานวิจัยของ รังสิณี พูลเพิ่มจันทนา โปรยเงิน แสงจันทร์ สุนันตะ และนนทิกา พรหมเป็ง³ ที่ศึกษาประสิทธิผลของการเรียนการสอนโดยใช้คำถามเป็นฐานของนักเรียนพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจากการทำสรุปบทเรียนหลังเรียน สามารถทำได้ผ่านตามวัตถุประสงค์ทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 และการทำแบบทดสอบได้คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ทุกคน คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 71.16 2) นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมการเรียนในชั้นเรียนอยู่ในระดับดีทุกพฤติกรรม 3) นักศึกษาและผู้สอนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนแบบใช้คำถามเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และงานวิจัยของตนาสาสิวงศ์ ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ และสุพัตรา คุณากาญจน์⁴ ที่ศึกษาผลของการเรียนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บไซต์ที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามและการสะท้อนคิดที่มีต่อการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บไซต์ที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามต่างกัมีการคิดวิจารณ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแม้ว่าในการวิจัยครั้งนี้

จะไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเทคนิคการตั้งคำถามเทคนิคใดสามารถพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณได้ดีกว่า แต่สามารถยืนยันได้ว่าการใช้คำถามในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณนั้นมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการตั้งคำถามทำให้ผู้เรียนต้องคิดทบทวน ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ผู้เรียนจะต้องใช้ความคิดมากขึ้น ซึ่งทุกคำตอบไม่มีการตัดสินว่าถูกหรือผิด

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าการใช้คำถามเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณได้เป็นอย่างดี การใช้คำถามในการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ยิ่งน่าจะมีค่ามากขึ้น เนื่องจากผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 มีช่วงความสนใจสั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ผู้เรียนพุ่งความสนใจมาที่ตัวผู้สอน⁵ การใช้คำถามของผู้สอนและการกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม จึงเป็นวิธีการที่ช่วยดึงสมาธิของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเทคนิคการใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาล เนื้อหาประกอบด้วย การใช้คำถามในการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ระดับคำถามจำแนกตามความสามารถทางพุทธิพิสัย แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้คำถาม เทคนิคจูงใจให้นักศึกษาตอบคำถามและถามคำถาม รวมถึงประสบการณ์ของผู้เขียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนฝึกตั้งคำถาม ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจที่ต้องการนำเทคนิคการใช้คำถามไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบันการใช้คำถามในการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21

ศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี มีการเชื่อมโยงข่าวสารทั่วทุกมุมโลกสามารถส่งข่าวสารถึงกันได้ด้วยเวลาเพียงไม่กี่วินาทีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว

ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านบวกและด้านลบ การจัดการศึกษาจึงควรพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เป้าหมายหลักของการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ จึงไม่ใช่การเน้นเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ แต่เป็นการฝึกให้เกิดทักษะที่จำเป็นและฝึกการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาให้บัณฑิตมีความพร้อมที่จะออกไปดำเนินชีวิตในยุคศตวรรษที่ 21 บทบาทของครู จึงไม่ใช่ผู้ให้ความรู้สำเร็จรูปเหมือนที่ผ่านมา แต่เป็นผู้ออกแบบโจทย์ ตั้งคำถาม เอื้ออำนวย (facilitate) ประเมินการเรียนรู้ (formative assessment) และให้คำแนะนำป้อนกลับ (feedback)⁶ การเรียนสมัยใหม่ต้องเรียนด้วยการนำความรู้มาใช้ ไม่ใช่เรียน “ตัวเนื้อความรู้” ผู้เรียนควรจะต้องเกิดทักษะการใช้ความรู้ และหน้าที่สำคัญของครูผู้สอน คือการตั้งคำถามให้ผู้เรียนช่วยกันตอบ ซึ่งหนึ่งในแนวทางการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิด สร้างความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น (Curiosity) และสร้างความมั่นใจในตนเอง (Self Confidence) คือการให้ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นโดยใช้คำถาม เริ่มจากคำถามที่ง่าย ๆ แล้วยากขึ้นตามลำดับ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการคิดไปตามระดับ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งการคิดและการกล้าแสดงออก⁷

การใช้คำถามในการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ยิ่งน่าจะมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 มีช่วงความสนใจสั้น เพราะฉะนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ผู้เรียนพุ่งความสนใจมาที่ตัวผู้สอน โดยจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ⁵ การใช้คำถามจัดเป็นเทคนิคการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกรูปแบบ

การใช้คำถามระหว่างการเรียนการสอน ไม่ว่าผู้สอนเป็นผู้ถาม หรือผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้เรียนและผู้สอนในยุคศตวรรษที่ 21 หลายประการ พอสรุปได้ดังนี้

1. ประเมินความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความรู้และประสบการณ์ใหม่¹
2. กระตุ้นความคิด ตั้งสมาธิและความสนใจผู้เรียน ส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็น⁸ และเกิดความท้าทาย
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเป็นโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถามด้วย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความมั่นใจในตัวเอง
4. การใช้คำถามระหว่างการสอน ช่วยประเมินผลกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน (Formative assessment) และเป็นข้อมูลป้อนกลับการสอนของผู้สอน (Formative feedback)⁶
5. การใช้คำถามในช่วงท้ายของการสอน ช่วยในการทบทวนหรือสรุปบทเรียนที่สำคัญให้เข้าใจตรงกัน
6. การใช้คำถามในระดับต่างๆ ช่วยให้ผู้สอนทราบพื้นฐานความสามารถของผู้เรียน ช่วยในการวินิจฉัย จุดแข็ง จุดอ่อนของผู้เรียนแต่ละคน
7. การใช้คำถามในระดับสูง ช่วยให้ผู้เรียนมีการอธิบายอย่างกว้างขวาง เป็นการขยายความคิด เกิดเป็นแนวคิดใหม่ ข้อสรุปและหลักเกณฑ์ใหม่ๆ
8. การใช้คำถามในระดับสูงและคำถามที่ให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบที่มีได้หลายคำตอบ ช่วยพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นผู้ที่มีความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking)² คิดแบบมีเหตุมีผล ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ไม่ตกเป็นทาสของข้อมูลข่าวสารมากมายที่เชื่อมโยงส่งถึงกันภายในเวลาไม่กี่วินาที ทำให้สามารถตัดสินใจหรือแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. การถามคือการบูรณาการเพื่อพัฒนาไปสู่การคิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking)¹ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดค้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง⁸ สร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต

ระดับคำถามจำแนกตามความสามารถทางพุทธิพิสัย

ความรู้และทักษะทางปัญญาเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สำคัญในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ดังจะเห็นได้ว่ามาตรฐานผลการเรียนรู้หลักสูตรสู่รายวิชา (Curriculum Mapping) ของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความรู้และทักษะทางปัญญาในทุกรายวิชา การใช้คำถามในระหว่างการเรียนการสอนเป็นวิธีหนึ่งที่เป็นการประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Assessment) ด้านความรู้และทักษะทางปัญญา คำถามจำแนกได้หลายระดับ คำถามระดับสูงช่วยพัฒนาความสามารถคิดวิจารณ์ญาณ² ขยายความคิด เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ การจัดระดับคำถามตามความสามารถทางพุทธิพิสัย แบ่งเป็นคำถามที่วัดความสามารถทางพุทธิปัญญาระดับพื้นฐานกับคำถามที่วัดความสามารถทางพุทธิปัญญาระดับสูงที่ต้องใช้การคิดที่ซับซ้อน ในที่นี้ผู้เขียนขอแนะนำแนวคิด Bloom's Taxonomy Revised (2001)⁹ ของนักการศึกษา 2 ท่าน คือ Anderson และ Krathwohl ซึ่งปรับปรุงมาจากแนวคิดด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของ Benjamin Bloom (Bloom's Taxonomy) มาใช้ โดยอาจารย์พยาบาลสามารถนำแนวคิดนี้มาใช้ในการสร้างตารางวิเคราะห์การออกแบบการสร้างแบบทดสอบ (Test Blueprint) โดยจัดระดับจุดมุ่งหมายของการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิด (Cognitive Domain) ของผู้เรียนจากระดับต่ำไประดับสูง 6 ระดับ ดังนี้

1. คำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับความจำ (Remembering) หมายถึงคำถามที่เน้นกระบวนการดึงเอาความรู้จากความจำระยะยาว เช่น “คุณลักษณะของพยาบาลจิตเวชมีอะไรบ้าง” “ในการตรวจสภาพจิตผู้ป่วยจิตเภท มักพบความผิดปกติในด้านใดบ้าง”

2. คำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับความเข้าใจ (Understanding) หมายถึงคำถามที่ต้องใช้กระบวนการสร้างความรู้อย่างมีความหมาย อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน เช่น อธิบาย ยกตัวอย่าง ตีความ เปรียบเทียบ ตัวอย่างเช่น “ผู้ป่วยรายใดในหอผู้ป่วยที่มีอาการหลงผิดบ้าง”

3. คำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการนำไปใช้ (Applying) หมายถึงคำถามที่ต้องนำส่วนต่างๆ ของการเรียนรู้มาประกอบเป็นความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถานการณ์ใหม่ เช่น นักศึกษาจะทำอย่างไรเมื่อผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแลของนักศึกษาถามว่า “ฉันไม่รักษาด้วยไฟฟ้าได้ไหม มันทำให้ฉันสมองเสื่อม ยิ่งทำฉันยิ่งนึกอะไรไม่ออก”

4. คำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการวิเคราะห์ (Analyzing) หมายถึง คำถามการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งในระดับวิจารณ์ญาณ ผู้เรียนต้องจำแนกแยกแยะข้อมูล และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่แยกแยะนั้น โดยอาศัยหลักการทางวิชาการ เช่น “สาเหตุการเกิดอาการทางจิตในผู้ป่วยรายนี้มาจากปัจจัยใดบ้าง และสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีอะไร”

5. คำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการประเมินผล (Evaluation) หมายถึงคำถามที่ให้ผู้เรียนตัดสินคุณค่าบนเกณฑ์และมาตรฐาน เช่น “นักศึกษาคิดว่า ในวันนี้การนำเสนอกรณีศึกษาของกลุ่มใดดีที่สุด เพราะเหตุใด”

6. คำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการสร้างสรรค์ (Creating) หมายถึง คำถามการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนต้องนำความรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการใช้ร่วมกัน

ทั้งในด้านการสอดคล้องความรู้ (coherent) สามารถนำความรู้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Functional whole) สามารถนำเอาความรู้เดิมมาจัดระบบความคิดเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ (Reorganize) เพื่อให้ได้องค์ประกอบของการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยการสังเคราะห์เชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ หรือผลผลิตใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น “ในวันพรุ่งนี้ นักศึกษาจะจัดกิจกรรมกลุ่มบำบัดชนิดใด ที่เป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์ มีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ป่วยจิตเวชที่สามารถเข้ากลุ่มได้”

การใช้คำถามตั้งแต่ระดับวิเคราะห์ขึ้นไป ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดระดับสูง¹⁰ เนื่องจากผู้เรียนไม่เพียงแต่จดจำความรู้ ข้อเท็จจริงได้อย่างเดียว แต่สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้น และแก้ปัญหาได้ ทำให้เป็นคนช่างสงสัย มีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาข้อมูลมาตอบคำถามด้วยตนเอง ทำให้เข้าใจสาระสำคัญของเรื่องราวที่เรียนได้อย่างถูกต้อง ในการตอบคำถามระดับสูง ผู้สอนต้องใช้เวลาผู้เรียนในการคิดหาคำตอบเป็นเวลามากกว่าการตอบคำถามระดับพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีเวลาในการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ความล้มเหลวอย่างหนึ่งของการตั้งคำถามคือ การถามแล้วต้องการคำตอบในทันทีโดยไม่ให้เวลาผู้เรียนในการคิดหาคำตอบ

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้คำถาม

จากประสบการณ์การสอนของผู้เขียนมากกว่า 30 ปี ผู้เขียนใช้คำถามในการเรียนการสอนการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติ โดยนำไปใช้ในชว่งนำเข้าสู่บทเรียน ชว่งดำเนินการสอน และชว่งสรุป โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ชว่งก่อนการสอน ประกอบด้วยการวิเคราะห์รายวิชาเพื่อการวางแผน และการวางแผนการใช้คำถาม

1.1 ชว่งวิเคราะห์รายวิชาเพื่อการวางแผน โดยผู้รับผิดชอบรายวิชาศึกษาศาสตร์พยาบาล ศาสตรบัณฑิต ลักษณะวิชา และผลลัพธ์การเรียนรู้รายวิชาเพื่อออกแบบการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ร่วมกับผู้สอน เมื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้รายวิชาที่รับผิดชอบแล้ว พบว่า การใช้คำถามสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ วิชา พย.1319 การพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต ได้แก่ ด้านความรู้ (2.2 มีความรู้และความเข้าใจในสาระสำคัญของศาสตร์ทางวิชาชีพ การพยาบาลด้านสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบ) ด้านทักษะทางปัญญา (3.2 สามารถคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงาน และบอกถึงผลกระทบจากการแก้ปัญหาได้ ซึ่งวัดได้จากการตอบคำถามของผู้เรียนโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วม) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (4.3 สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเป็นเหตุเป็นผลและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งวัดได้จากการตอบคำถามของผู้เรียนและพฤติกรรมของนักศึกษาขณะที่เพื่อนนักศึกษาแสดงความคิดเห็นโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วม) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (5.2 สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวัดได้จากการตอบคำถามของผู้เรียนโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วม) และวิชา พย.1320 ปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต ได้แก่ ด้านคุณธรรม (1.4 แสดงออกถึงการเคารพสิทธิ คุณค่า ความแตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นและตนเอง) ด้านความ

สัมพันธระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (4.3 สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเป็นเหตุเป็นผลและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น) และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (5.2 สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ) ซึ่งสามารถวัดได้โดยวิธีเดียวกันกับในวิชา พย.1319 การพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต ต่อจากนั้นผู้รับผิดชอบรายวิชาและผู้สอนร่วมกันออกแบบเครื่องมือที่จะใช้ประเมินผลพฤติกรรมการณ์การมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม ถามคำถามและการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน (แบบประเมินพฤติกรรมการณ์การมีส่วนร่วม) สำหรับห้องเรียนที่มีผู้เรียนจำนวนมากเกินความสามารถ ที่ผู้สอนคนเดียวจะจดจำได้ ผู้รับผิดชอบรายวิชาควรออกแบบวิธีประเมินพฤติกรรมการณ์การมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม ถามคำถาม และแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนให้ชัดเจน ว่าประเมินโดยใคร อย่างไร เมื่อไร รวมถึงเตรียมความพร้อมของผู้ประเมินทุกคนให้เข้าใจตรงกันก่อนการเรียนการสอน

1.2. ขั้นตอนวางแผนการใช้คำถาม ในขั้นตอนนี้ผู้สอนวางแผนว่าจะใช้คำถามในช่วงใดของการเรียนการสอนบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนมือใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์การตั้งคำถามในการสอน ควรจะมีการตั้งคำถามที่จะใช้ล่วงหน้าไว้ในแผนการสอน เช่น ในการสอนภาคทฤษฎีผู้สอนสามารถสอดแทรกคำถามในขณะที่บรรยาย หรือใช้คำถามประกอบการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น รูปภาพ เพลง คลิปวิดีโอ จากหนังสือพิมพ์ สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนในภาคปฏิบัติที่มีจำนวนผู้เรียนต่อกลุ่มไม่มาก เป็นโอกาสดีที่ผู้สอนจะวางแผนใช้คำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เนื่องจากสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนได้ตอบคำถาม เช่น ในการปฐมนิเทศ ขณะนักศึกษาปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงบนหอผู้ป่วยและในชุมชน ในการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล และในการนำเสนอกรณีศึกษา เป็นต้น

- ใช้นำเข้าสู่บทเรียน เช่น ในช่วงนำเข้าสู่บทเรียนผู้สอนจะมีคำถามกระตุ้นการคิดหรือไม่อย่างไร

- ในช่วงแรกของการดำเนินการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถใช้คำถามเพื่อประเมินความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเรียนบทเรียนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียนกับประสบการณ์ใหม่ที่จะจัดให้

- ในช่วงระหว่างการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถวางแผนการใช้คำถามกระตุ้นความคิดของผู้เรียนเพื่อค้นหาความรู้ใหม่ ๆ

- ในช่วงท้ายของการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถวางแผนการใช้คำถามเพื่อประเมินผลการเรียนการสอน รวมถึงช่วยให้ผู้สอนประเมินจุดแข็งจุดอ่อนของผู้เรียนแต่ละบุคคลได้

2. ขั้นตอนการใช้คำถามในการเรียนการสอน

ผู้สอนสามารถใช้คำถามในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตั้งแต่นำเข้าสู่บทเรียนถึงขั้นประเมินผลดังที่ได้กล่าวมาในขั้นวางแผนการใช้คำถาม จากประสบการณ์ของผู้เขียนในการใช้คำถามนำเข้าสู่บทเรียน พบว่าสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้มากกว่าผู้สอนเป็นผู้บรรยายเป็นอย่างมาก และ คำถามในช่วงปฐมนิเทศก่อนการฝึกปฏิบัติงาน “นักศึกษาคาดหวังต่อการฝึกปฏิบัติงานครั้งนี้อย่างไรบ้าง” นอกจากจะดึงดูดความสนใจผู้เรียนได้แล้ว ยังทำให้เรียนได้ทบทวนตนเองในการตั้งเป้าหมาย รู้สึกว่าผู้สอนให้ความสำคัญตลอดจนทำให้ผู้สอนตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้คำถามใหม่ที่นอกเหนือจากคำถามที่เตรียมไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการฝึกภาคปฏิบัติที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ต้องเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และสถานการณ์นั้นๆ

สำหรับประสบการณ์ในภาคปฏิบัติ การใช้คำถามก่อนให้การพยาบาล เป็นแนวทางให้ผู้สอนได้ประเมินความพร้อมก่อนให้การพยาบาลของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนตนเองพิจารณาแผนการพยาบาลที่จะปฏิบัติ ทำให้มีความมั่นใจ มีแนวทางให้การพยาบาลผู้ป่วยได้ถูกต้อง ช่วยลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

เหตุการณ์ที่พบในระหว่างการศึกษาภาคปฏิบัติ ผู้สอนอาจใช้คำถามตามขั้นตอนการสะท้อนคิด เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักในตนเอง เกิดการเรียนรู้และแนวทางการพัฒนา

3. ขั้นสรุปและประเมินผลการใช้คำถาม
โดยผู้สอนประเมินผลการใช้คำถามในการจัดการเรียนภายหลังจากการเรียนการสอนในแต่ละครั้งว่าในการใช้คำถามในการเรียนการสอนครั้งที่ผ่านมานั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มีปัจจัยอะไรบ้างมีปัญหา อุปสรรคอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำไปวางแผนการใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป

ในช่วงแรกของการใช้คำถามในการเรียนการสอนภาคทฤษฎีที่มีจำนวนผู้เรียนมากและออกแบบการเรียนการสอนโดยการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่ออภิปรายโจทย์คำถาม ผู้สอนจะเป็นผู้ให้คำแนะนำคำตอบซึ่งเป็นผลลัพธ์ของแต่ละกลุ่ม และให้เพื่อนประเมินพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นถาม ตอบ ในกลุ่มย่อยของตนตามแบบประเมินพฤติกรรมมีส่วนร่วม ซึ่งในช่วงแรกพบปัญหว่านักศึกษาบางกลุ่มให้คะแนนเพื่อนในกลุ่มไม่แตกต่างกัน และพบความเหลื่อมล้ำในระดับคะแนนที่แต่ละกลุ่มให้ จึงแก้ปัญหาในครั้งต่อมาโดยทำข้อตกลงกับผู้เรียนว่าผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมของกลุ่มโดยภาพรวมว่าแต่ละกลุ่มมีความตั้งใจในการอภิปรายกลุ่มย่อยมากน้อยเพียงใด แต่ความแตกต่างพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการอภิปรายภายในกลุ่มจะถูกประเมินโดยเพื่อนในกลุ่ม โดยผู้สอนได้ทำความเข้าใจกับ

ผู้เรียนว่า ผู้เรียนจะต้องประเมินสมาชิกในกลุ่มย่อยของตนให้มีความแตกต่างของคะแนนอย่างน้อย 3 ระดับ หลังจากนั้นผู้สอนนำคะแนนที่ผู้เรียนประเมินกันภายในกลุ่มมาเป็นแนวทางในการให้คะแนนพฤติกรรมมีส่วนร่วมของผู้เรียนแต่ละคน

จากการประเมินผลการใช้คำถามหลังปฏิบัติการพยาบาล พบว่าประเด็นที่เกิดประโยชน์มาก คือช่วยให้ผู้เรียนตระหนักในตนเองเพิ่มขึ้นโดยผ่านการทบทวนประสบการณ์ที่ผู้เรียนปฏิบัติ เชื่อมโยงประสบการณ์กับการเรียนรู้เดิมได้ทบทวนสิ่งที่ตนเองปฏิบัติว่าส่งผลต่อผู้ป่วยอย่างไร ได้เห็นข้อดี และเห็นข้อบกพร่องบางประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองในอนาคตต่อไป เช่น กรณีที่ผู้ป่วยล้มตัวลงนอน ทันหลังให้นักศึกษา ในขณะที่เริ่มสนทนาได้ไม่นาน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น นักศึกษาได้เรียนรู้หลังตอบคำถามของครูว่า ในช่วงแรกของการสนทนาได้ไม่กี่ประโยค เมื่อมาถึงประโยคที่ว่า “มาโรงพยาบาลเพราะอะไร” ผู้ป่วยก็ล้มตัวลงนอนทันหลังให้นั้น ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ว่าเนื่องจากเป็นการสนทนาครั้งแรกในระยะเริ่มต้น สร้างสัมพันธภาพ ซึ่งผู้ป่วยยังไม่คุ้นเคยและยังไม่ไว้วางใจ รวมถึงสาเหตุที่มาโรงพยาบาลของผู้ป่วยเป็นประเด็นที่เป็นปัญหาเนื่องจากผู้ป่วยเอะอะ อาละวาด ทำลายข้าวของ จึงถูกจับนำส่งโรงพยาบาล การที่นักศึกษาไม่ได้ตระหนักในเรื่องดังกล่าว สะท้อนถึงการขาดการทบทวนความรู้ในเรื่องระยะของสัมพันธภาพ บทบาทของพยาบาลในแต่ละระยะของสัมพันธภาพ รวมถึงคุณลักษณะของพยาบาลจิตเวชด้านความใส่ใจ (Attention) และการตระหนักในตนเอง (Self-awareness) นักศึกษาสามารถสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ได้ว่าการให้การพยาบาลโดยขาดการเตรียมความพร้อม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพยาบาล และการสนทนากับผู้ป่วยจิตเวชในระยะเริ่มต้นสัมพันธภาพครั้งต่อไป ควรใช้คำถามที่

สะท้อนถึงความใส่ใจผู้ป่วยมากกว่าคำถามที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของผู้ป่วย ซึ่งเหตุการณ์นี้ทำให้นักศึกษาได้เชื่อมโยงความรู้เรื่องระยะของสัมพันธภาพ บทบาทของพยาบาลในแต่ละระยะของสัมพันธภาพ คุณลักษณะของพยาบาลจิตเวช รวมถึงเห็นแนวทางการพัฒนาตนเองในโอกาสต่อไป

เทคนิคจูงใจให้ผู้เรียนตอบคำถาม

จากประสบการณ์การสอนของผู้เขียน พบว่าตัวผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญมากในการจูงใจให้ผู้เรียนตอบคำถาม ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1. **การเตรียมความพร้อมของตัวเอง** ผู้สอนควรมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ จัดการความวิตกกังวลต่าง ๆ ก่อนการสอน การใช้คำถามในการสอนมีความยากกว่าผู้สอนเป็นผู้พูดหรือบรรยายเพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากผู้สอนจำเป็นต้องมีพื้นอารมณ์ที่ดี มีสมาธิที่จะจับประเด็นคำตอบหรือคำถามของผู้เรียนเพื่อการตอบสนองที่เหมาะสม

2. **การสร้างข้อตกลงก่อนการสอน** ก่อนการสอนผู้สอนควรทำความเข้าใจกับผู้เรียนก่อนว่า จะมีการใช้คำถามประกอบการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยผู้สอนยินดีให้ผู้เรียนซักถามและแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สร้างทัศนคติที่ดีต่อการตอบคำถาม การถามคำถาม และการแสดงความคิดเห็น ของผู้เรียนว่า “การตอบคำถามและถามคำถามของผู้เรียน นอกจากผู้เรียนจะได้ความรู้แล้วยังช่วยพัฒนาทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ความมั่นใจ ในตนเอง และการกล้าแสดงออก ทุกคำตอบไม่ว่าจะถูกหรือผิด ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทั้งผู้เรียนและผู้สอนทั้งสิ้น คำตอบที่แย่ที่สุด คือความเงียบ และคำถามที่แย่ที่สุด คือคำถามที่ไม่ได้ถูกถาม” รวมถึงควรแจ้งคะแนนในการวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนทราบ หากในกรณีที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชานั้นมีการประเมินผลจากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม ถามคำถาม และแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนด้วย

3. **การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้** บรรยากาศที่ผ่อนคลายจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศให้ผ่อนคลาย ทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความเป็นมิตรและรู้สึกปลอดภัย เพื่อจูงใจให้นักศึกษากล้าถาม กล้าตอบ และกล้าแสดงความคิดเห็น ตามหลักทฤษฎีการปรับพฤติกรรม ซึ่งกล่าวไว้ว่าสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อพฤติกรรม¹¹

- เริ่มจากตัวผู้สอนเองที่ต้องผ่อนคลาย ความเครียดในตัวผู้สอนสามารถส่งต่อไปยังผู้เรียนได้
- การจำชื่อผู้เรียนและเรียกชื่อได้ถูกต้อง ช่วยลดช่องว่างระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนรู้สึกภูมิใจที่ครูผู้สอนจดจำตัวเองได้

4. **การตอบสนองที่เหมาะสมของผู้สอน** เป็นแรงจูงใจและแรงเสริมที่ดี การตอบสนองที่ดีของผู้สอนจะเป็นตัวเสริมแรง (Reinforcement) มีผลทำให้พฤติกรรมการตอบหรือการถามคำถามของผู้เรียนคงอยู่หรือเพิ่มขึ้น ในขณะที่การตอบสนองที่ไม่เหมาะสมเป็นเสมือนการลงโทษ (Punishment) ที่จะส่งผลให้พฤติกรรมการตอบหรือการถามคำถามของผู้เรียนลดลง¹¹

- ผู้สอนควรมีสติตามความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่จะแสดงออกของตนเอง ระวังว่าการแสดงออกที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่ดีกับการตอบคำถาม การถามคำถาม และการแสดงความคิดเห็น เช่น

- ผู้สอนทำสีหน้าไม่พอใจเมื่อนักศึกษาคิดนาน ตอบผิด หรือแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง
- ผู้สอนทำสีหน้าไม่พอใจเมื่อนักศึกษากล้าถามคำถาม
- ผู้สอนไม่มีสมาธิในการฟังคำตอบ ไม่ใส่ใจในคำตอบของผู้เรียน ไม่มีปฏิกิริยาตอบสนอง
- ผู้สอนให้ผู้เรียนไปค้นคำตอบที่ผู้เรียนหรือเพื่อนถามทุกครั้ง

● สบตา ตั้งใจฟัง ยิ้มน้อย ๆ เพื่อให้กำลังใจ เมื่อผู้เรียนตอบหรือถามคำถาม (ไม่ว่าจะตอบผิดหรือถูก เพราะตอบผิด ดีกว่าไม่ตอบ) ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เมื่อผู้เรียนตอบคำถาม เสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)¹¹ โดยชมเชยเมื่อตอบได้ถูก (เห็นด้วยค่ะ ถูกต้องค่ะ เก่งมากค่ะ ดีมากค่ะ เยี่ยมค่ะ) กระตุ้นถามผู้เรียนคนต่อไปหากคำตอบยังไม่ถูกต้องครอบคลุม ในกรณีที่ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป ผู้สอนควรถามว่า “เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น” ในบางกรณี คำตอบที่ถูกต้องอาจไม่ได้มีเพียงคำตอบเดียว หรืออาจใช้คำถามกระตุ้นให้คิดต่อหรือถามผู้เรียนคนอื่นหากมีหลายคำตอบ และเปิดโอกาสให้อภิปรายก่อนสรุปคำตอบที่ถูกต้องอีกครั้ง

- ใช้เวลาในการคิดให้เหมาะสม ไม่เร่งเอาคำตอบ โดยเฉพาะคำถามระดับสูงที่ต้องใช้การคิด วิเคราะห์ บูรณาการความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น หากนักศึกษายังคิดคำตอบไม่ได้ ผู้สอนควรใช้คำถามแนะแนวความคิด โดยใช้คำถามที่นักศึกษาจะต้องนำความรู้พื้นฐานมาประยุกต์ หรืออาจจะกระตุ้นให้นักศึกษานึกถึงเรื่องต่างๆ ที่เคยเรียนแล้ว ความล้มเหลวอย่างหนึ่งของการตั้งคำถามคือ การถามแล้วต้องการคำตอบในทันทีโดยไม่ให้เวลาที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนในการคิดหาคำตอบ

- เมื่อผู้เรียนถามคำถาม ผู้สอนควรตอบคำถามนั้น ไม่ควรให้กลับไปหาเป็นการบ้าน เพราะผู้เรียนจะรู้สึกเหมือนถูกทำโทษ เนื่องจากผู้เรียนไม่ชอบการบ้าน ถ้าผู้เรียนถามแล้วแต่ผู้สอนไม่ตอบ และยังให้ผู้เรียนกลับไปหาคำตอบเองเป็นการบ้าน ครั้งต่อไปผู้เรียนจะไม่ถามอีก

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้ถามคำถามตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง การที่ผู้สอนกระตุ้นผู้เรียนทุกคนให้มีโอกาสถามคำถาม ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น นอกจากจะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นของตนเองแล้ว การได้ยินได้ฟังความคิดเห็นของเพื่อนที่หลากหลาย แตกต่างจากตัวเอง เป็นการสอนให้เรียนรู้และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นการฝึกพัฒนาการด้านการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

กรณีที่ผู้เรียนบางคนไม่ตอบคำถามและไม่ถามคำถาม ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ได้มีโอกาสตอบหรือถามก่อนเป็นคนแรกๆ เช่น เมื่อถามคำถามเสร็จให้เรียกชื่อผู้เรียนกลุ่มนี้ก่อนเพื่อให้โอกาสตอบก่อน รวมถึงชมเชยเมื่อผู้เรียนตั้งคำถามหรือตอบได้ถูกต้อง ไม่ตำหนิ หรือแสดงท่าทีที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่ดีเมื่อตอบไม่ถูกต้อง แต่ควรแสดงให้เห็นว่าการตอบไม่ถูกของเขาเป็นโอกาสให้เขาและเพื่อนๆ ได้เรียนรู้มากขึ้น ในขณะที่ผู้เรียนหยุดคิดหรือลังเลในการที่จะตอบออกไป ผู้สอนควรส่งเสริมให้กำลังใจ ไม่คาดหวังคำตอบหรือแสดงความเป็นห่วง แต่อาจให้ข้อมูลรวมทั้งใช้คำถามที่จะช่วยให้การตอบคำถามนั้นง่ายขึ้น

จากประสบการณ์การสอนที่ผ่านมา พบว่านักศึกษาเก่งมักจะคิดได้เร็ว และมีความมั่นใจในตัวเองจึงมักตอบคำถามก่อนอยู่เสมอ ทำให้นักศึกษาที่เรียนรู้ช้าและไม่มั่นใจในการตอบคำถาม ไม่ได้ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น ในระยะหลังเมื่อผู้เขียนพบว่านักศึกษาเก่งจะทำท่าจะตอบ ผู้เขียนจะใช้วิธีบอกว่า “ครูขอให้นักศึกษาที่ตอบบ่อย ๆ ตอบเป็นคนหลัง ๆ นะคะ” แล้วกระตุ้นให้นักศึกษาที่เรียนรู้ช้าและไม่มั่นใจได้ตอบก่อน ซึ่งพบว่าวิธีดังกล่าวช่วยทำให้ผู้เรียนที่ไม่กล้าตอบคำถาม ได้มีโอกาสตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นมากขึ้น

ประสบการณ์การเรียนรู้การสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม

นอกจากผู้สอนจะใช้คำถามในการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้สอนยังสามารถออกแบบการสอนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบคำถาม เพราะ “การตั้งคำถามที่ถูกต้องสำคัญกว่าการหาคำตอบ”¹² สมาน อัครภูมิ¹³ กล่าวว่า “การตั้งคำถามที่ดีสำคัญกว่าการได้คำตอบที่ดีเยี่ยม การตั้งคำถามที่ตรงเป้า สอดคล้องกับสถานการณ์และกาลเวลา เป็นเครื่องมือสำคัญในการในชีวิตปัจจุบันและการเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิตในอนาคต มากกว่าการท่องคำตอบหรือความรู้ที่มีอยู่แล้ว เพราะทุกทฤษฎีหรือคำตอบจะผูกโยงกับบริบทและกาลเวลา” สอดคล้องกับที่ Socrates¹⁴ ให้ความเห็นว่า “โลกของเราก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงได้ทุกวันนี้เพราะการตั้งคำถาม ไม่ใช่การมีคำตอบหรือความรู้ที่เรามีอยู่แล้ว” นอกจากนี้ยังพบว่า การฝึกให้ผู้เรียนตั้งคำถาม จะช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ดีกว่าการหาคำตอบ²

ผู้เขียนเห็นความสำคัญของการกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถามดังกล่าว และได้นำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1. นำมาใช้ในการนำเสนอกรณีศึกษาในการฝึกภาคปฏิบัติ โดยผู้สอนออกแบบให้ในการนำเสนอกรณีศึกษานั้นมีคะแนนจากการตั้งคำถามไว้ด้วย เริ่มจากอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยการตั้งคำถาม ขั้นตอนการนำเสนอกรณีศึกษาและการประเมินผลตั้งแต่วันปฐมนิเทศรายวิชา โดยมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบกรณีศึกษาแต่ละราย เขียนข้อมูลที่สำคัญของผู้ป่วยลงในกระดาษโปสเตอร์ มาล่วงหน้าก่อนถึงเวลานำเสนอ และนำมาติดในห้องเรียน ก่อนการนำเสนอ

กรณีศึกษาแต่ละราย ผู้สอนจะให้เวลาผู้เรียนทุกคนในกลุ่ม ได้ศึกษาข้อมูลของกรณีศึกษาของเพื่อน และกำหนดให้ผู้เรียนแต่ละคนตั้งคำถาม และเขียนลงในกระดาษคำตอบของตัวเองกรณีศึกษาละ 1 คำถาม เปิดโอกาสให้นักศึกษาแต่ละคนได้ถามคำถามของตัวเอง ในระหว่างที่เพื่อนนำเสนอกรณีศึกษานั้น ๆ โดยนำเทคนิคการให้เบี้ยอรรถกร (Token economy)¹¹ มาใช้เพื่อจูงใจและเสริมแรงผู้เรียน โดยในการตั้งคำถามทุกครั้ง ผู้เขียนจะให้รางวัลเป็นแบงค์ปลอมที่มีมูลค่าแตกต่างกัน ตามความเหมาะสมและประโยชน์ที่จะได้จากการตั้งคำถามนั้น เมื่อสิ้นสุดเวลานำเสนอกรณีศึกษา ให้ผู้เรียนนำแบงค์มาคืนเพื่อแลกเป็นคะแนน ซึ่งพบว่าผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นในการศึกษาข้อมูลกรณีศึกษาของเพื่อนและตั้งคำถามในกระดาษของตนเองทุกคน เมื่อนักศึกษาที่ตั้งคำถามได้รางวัลเป็นแบงค์ที่มีมูลค่ามาก เช่น 500 หรือ 1,000 บาท เพื่อนในกลุ่มจะส่งเสริมแสดงความยินดีกับเพื่อน นักศึกษาที่ได้รับรางวัลใหญ่จะยิ้มอย่างภาคภูมิใจ เป็นบรรยากาศที่ทั้งสนุกสนาน ตื่นเต้นและลุ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้สอนจะตั้งคำถามกลับไปยังผู้เรียนทุกครั้งที่มีเสียงแสดงความยินดี ว่าเพราะเหตุใดคำถามนี้จึงมีมูลค่ามาก เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงลักษณะคำถามที่ดีในเวลาเดียวกัน ซึ่งก็พบว่าในการตั้งคำถามในกรณีศึกษารายต่อไป นักศึกษาเริ่มมีพัฒนาการของการตั้งคำถาม โดยจะตั้งคำถามที่วัดพุทธิพิสัยในระดับที่สูงขึ้น และเป็นประโยชน์มากขึ้นตามลำดับจากการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชานักศึกษาบอกว่ากระบวนการดังกล่าวกระตุ้นให้นักศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจในกรณีศึกษาแต่ละราย มีการตรวจสอบความรู้ใหม่กับความรู้ความเข้าใจเดิมของตนเอง มีการสำรวจว่ามีข้อมูลใดที่ตนเองไม่เข้าใจ และนำมาสู่การตั้งคำถาม ตลอดระยะเวลาของการนำเสนอกรณีศึกษา รู้สึกได้ถึง

ความกระตือรือร้นที่เพิ่มขึ้นของตนเองและเพื่อน ๆ รู้สึกตื่นเต้นและลุ้นว่าตนเองและเพื่อนจะได้รับรางวัลเป็นแบงก์ใหญ่หรือไม่ ตลอดทั้งวันในการนำ เสนอกรณีศึกษา ไม่มีนาทีที่รู้สึกง่วงเลย รู้สึกภูมิใจที่ตนเองได้รับรางวัลรวมเป็นเงินจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนว่าตนเองสามารถตั้งคำถามที่ดี ทำให้มีความมั่นใจในการตั้งคำถามมากขึ้น นักศึกษาส่วนใหญ่รู้สึกว่าตนเองมีพัฒนาการในการตั้งคำถามที่ดีมากขึ้น

2. นำมาใช้ในการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล โดยออกแบบให้มีการประเมินผลจากการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลและมีข้อคำถามในแบบประเมินการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลเกี่ยวกับการตั้งคำถามที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับสถานการณ์ ก่อนการฝึกปฏิบัติงานผู้สอนจะอธิบายถึงประโยชน์ของการตั้งคำถาม และแจกใบประเมินการประชุมปรึกษาทางการพยาบาลให้นักศึกษาตั้งแต่วันปฐมนิเทศ ซึ่งพบว่าตั้งแต่เริ่มนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ นักศึกษามีส่วนร่วมในการซักถามเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้สอนก็จะชมเชยทุกครั้งที่นักศึกษาถาม โดยเฉพาะในคำถามที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ ผู้สอนจะชมเชยว่าเป็นคำถามที่ดีมาก พร้อมทั้งกระตุ้นให้นักศึกษาช่วยกันวิเคราะห์ว่า เพราะอะไรคำถามนี้จึงเป็นคำถามที่ดี และผู้สอนสรุปอีกครั้งเพื่อให้นักศึกษาค่อย ๆ เรียนรู้ลักษณะคำถามที่ดี ซึ่งก็พบว่านักศึกษาทุกคนค่อย ๆ มีพัฒนาการการมีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม และพัฒนาการตั้งคำถามที่ดีมากขึ้นในทุกครั้งที่มีการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล

3. นำมาใช้ในการสอนภาคทฤษฎีในห้องเรียน โดยออกแบบการเรียนการสอนในแต่ละครั้งว่ามีการประเมินผลจากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการถามคำถาม ตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็น ในระยะแรกของการสอนจริง พบปัญหว่านักศึกษาส่วนน้อยที่มีส่วนร่วมในการกิจกรรมดังกล่าว รวมถึงผู้สอน

เองไม่สามารถจดจำผู้เรียนที่ถามคำถาม ตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นได้ทั้งหมด เนื่องจากจำนวนนักศึกษาในห้องเรียนจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถประเมินผลการมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นรูปธรรม ในระยะหลังจึงแก้ปัญหาโดยนำเทคนิคการให้เบี้ยอรรถกร (Token economy)¹¹ มาใช้เพื่อจูงใจและเสริมแรงผู้เรียน โดยบอกกับผู้เรียนในต้นชั่วโมงว่า ทุกครั้งที่มีการถามคำถาม ตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็น ผู้สอนจะให้รางวัลเป็นแบงก์ปลอม มูลค่าแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของคำตอบหรือความคิดเห็นนั้น และท้ายชั่วโมงของการสอนแต่ละครั้งให้ผู้เรียนนำแบงก์ปลอมมาคืน เพื่อแลกเป็นคะแนนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั่วโมงนั้น

จากการนำเทคนิคการใช้คำถามทั้งโดยผู้สอนเป็นผู้ถามและโดยผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิตทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ผ่านมา สรุปได้ว่าสามารถพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเทคนิคการใช้คำถามช่วยกระตุ้นความสนใจและสมาธิของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้เพิ่มขึ้น พัฒนาระบวนการคิด รวมถึงสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเป็นเหตุเป็นผล และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

บทสรุป

การใช้คำถามเป็นเทคนิคสำคัญเทคนิคหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากช่วยกระตุ้นความคิด ตั้งสมมติและความสนใจผู้เรียนที่มีช่วงความสนใจสั้นลง ส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็น และเกิดความท้าทาย คำถามที่ใช้ระหว่างการสอนช่วยประเมินผลกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยในการวินิจฉัยจุดแข็ง จุดอ่อนของผู้เรียนแต่ละคน เสริมสร้างความสามารถทางความคิด ช่วยให้ผู้เรียนฝึกคิดหาคำตอบ หาเหตุผล และหาความรู้ได้ด้วยตนเอง สร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน รวมถึงสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเป็นเหตุเป็นผลและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้สอนสามารถนำการใช้คำถามไปใช้ในการเรียนการสอนได้ ทั้งโดยผู้สอนเป็นผู้ถามหรือให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม การใช้คำถามสามารถสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกรูปแบบ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ทั้งในช่วงชั้นนำเข้าสู่บทเรียนจนถึงขั้นการประเมินผล เพื่อให้การใช้คำถามในการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้รายวิชา ผู้สอนควรเตรียมตัวเองให้มีความพร้อม ออกแบบและเลือกใช้คำถามให้เหมาะสมกับผู้เรียนโดยการศึกษาหลักสูตร ประมวลรายวิชา ศึกษาความแตกต่างของผู้เรียนรายบุคคลเพื่อเลือกใช้คำถามอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้คำถามจึงเป็นทักษะสำคัญที่ผู้สอนทุกคนควรฝึกและพัฒนาเพื่อให้เกิดความชำนาญ อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนต่อไป

REFERENCES

1. Tosuksri, w. Clinical Teaching: Questioning in clinical teaching of medical nursing. Knowledge management. Bangkok: Nursing department, Mahidol University. [online].2010. [cited 2562/3/12]. Available from: http://www.ns.mahidol.ac.th/english/th/departments/MN/th/km_clinical.html
2. Sansombut, C. Teaching critical thinking skills for living in the 21st century. Nakhon Lampang Buddhist College's Journal. 2016; 5(2):101 -112. (In Thai).
3. Poonperm, R., Proyngern, J., Sunuanta, S., Prompeng, N., Effectiveness of question based learning of nursing students at The Royal Thai Army Nursing College. Journal of the Thai Army Nurse 2018; 19(3): 126-136. (In Thai).
4. Saleewong, D., Suwannatthachote, P., Kuhakarn, S., Enhancing critical thinking with case-based learning on Web using questioning techniques and reflective thinking. Journal of graduates studies Valaya Alongkorn Rajabhat University, 2016; 9(3): 198-208. (In Thai).
5. Phothidara, Y. Nursing education management: For student generation Y. Journal of Nursing Science & Health 2012; 34(2): 61-69. (In Thai).

6. Panich, V. Learning to 21st Century. Bangkok: The Siam commercial foundation; 2013. (In Thai).
7. Susoarat, P. Development of thinking.5nd edition. Bangkok: 9119 Teaching Printing; 2013. (In Thai).
8. Suthasinobon, K. Questioning Techniques. Encyclopedia of Education 2015; 49: 95-106. (In Thai).
9. Anderson, L. W. & Krathwohl, D.R. A Taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of education objectives. New York: Addison Wesley Longman; 2001.
10. Phillips, A. W., Smith, S. G., & Straus, C. M. Driving deeper learning by assessment: An adaptation of the revised Bloom's Taxonomy for medical imaging in gross anatomy. Academic radiology, 2013; 20(6), 784-789.
11. Iamsupasit, S. Theories and techniques in behavior modification.7th edition. Bangkok: Chulalongkorn University; 2010. (In Thai).
12. Panich, V.21st Century Skill: Rethinking How Students Learn. Journal of Learning Innovation 2015; 1(2):1-12. (In Thai).
13. Asawapoom, S. Asking a pertinent and good question is more important than an excellent answer. Educational management and innovation Journal, 2018; 1(1): 99-109. (In Thai).
14. Socrates. The World is Transformed by Asking Questions [draft]; [online].2014. [cited 2562/3/12]. Available from: <https://www.singularityweblog.com/the-world-is-transformed-by-asking-questions-draft/>